

Захаревич Л. М.

студент кафедри східної філології

*Навчально-наукового інституту філології та журналістики
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

**ВЗАЄМОВІДНОСИНИ МОВИ СТАРОГО
ТА НОВОГО ПЕРЕКЛАДІВ БІБЛІЇ АЛІ БЕЯ
(KİTAP-I MUKADDES, YENİ ANİT 1941)
ТА ТУРЕЦЬКОГО БІБЛІЙНОГО ТОВАРИСТВА 2008 Р.**

Найвиразніше сакральні тексти характеризує лексичний склад. У текстах сакрального стилю широко представлена синонімія, адже для сфери релігії характерне використання лексичних одиниць попарно. Про взаємодію мови і релігії як один із перспективних напрямів розвитку лінгвокультурології свого часу писала В.А. Маслова, згодом це питання стало об'єктом вивчення теолінгвістики. О.К. Гадомський визначив теолінгвістику як:

1) перший етап становлення науки про мову й і релігію, яка покликана слугувати інтересам релігії;

2) розділ мовознавства, що займається поруч із вивченням мови релігії й аналізом проявів релігії, які закріпились і відтворилися в мові.

Специфіка мови релігії відображається і вивчається в межах релігійного дискурсу, який устилістиці східнослов'янських мов почали виокремлювати лише протягом останніх десятиліть (у кінці 90-х років) (С.А. Гольберг, М.М. Кожина, О.А. Крилова, Л.П. Крисін, Л.І. Мацько, Л.І. Шевченко та ін.). Уживають досить різні терміни на позначення цього стилю: богословський стиль, релігійний стиль, релігійно-проповідницький стиль, сакральний стиль, теологічний дискурс тощо.

У свою чергу ж, щодо лексикології, то до сьогодення немає однієї єдиної думки щодо її визначення як в українському, так і в турецькому мовознавстві, а також у зарубіжному. Довгий час вчені не могли визначитися, чи варто відділяти її як окрему галузь науки. Спочатку її сприймали як лексикографію, а пізніше деякі вчені вважали, що не варто її відділяти від граматики.

У турецькому також мовознавстві існує проблема розділення лексикології та лексикографії. Деякі вчені вважають, що лексикологія є окремою галуззю, в той час, як інші стверджують, що вона є складовою лексикографії і виділяти її не потрібно. Оскільки словник є важливим

компонентом вивчення будь-якої мови, його також важливо було досліджувати, так і народилася галузь лексикології. За Аксаном, лексикологія – це «розділ лінгвістики, який прагне розкрити словниковий склад мови або різних мов порівняльно у формі словника, і який показує способи застосування, ставлячи методи для цього» [2].

Вардар згадує лексикологію як підгалузь лінгвістики, і стверджує, що, хоча пізно порівняно з іншими підгалуззями лінгвістики, але вона почала розвиватися. Крім того, перед визначенням було зроблено спробу показати, як цей термін використовується в інших мовах, надавши німецькі, французькі та англійські еквіваленти. Вардар дає англійський термін “lexicology” як «лексикологія» в турецькій мові [8]. У лінгвістичному словнику Імера, Коджамана та Озоя (2011) немає такого терміну, як «лексикологія». Замість цього використовується термін лексикографія, який визначається наступним чином:

лексикографія (lexicography) – галузь, що включає загальні правила складання та написання словника. Проводить дослідження методу лексичного кодування, процесу написання словника, словникових одиниць, синтаксичного та послідовного кодування у світлі знань з галузі лексикології [4]. Загальна тенденція полягає в тому, що для англійського терміна lexicology використовується термін лексикологія, а для лексикографії – терміни лексикографія. Однак у деяких джерелах ця ситуація дещо інша. Наприклад, визначення терміну «лексикографія» в Турецькому словнику наукових термінів, опублікованому Турецькою академією наук (TÜBA), збігається з визначеннями в лінгвістичних словниках, які ми розглядали досі, англійська версія терміну подається як лексикографія. Якщо підсумувати, то замість терміна з суфіксом -логія, що означає наука, перевагу надали терміну з суфіксом -граф [3]. Ми все ж схильні вважати, що у турецькому мовознавстві не лексикологія не виокремлена як окрема галузь, натомість розвиваються лексична семантика, етимологія, студії лексикону в межах лексикографії тощо. Виокремлення лексикології розвивають радянські та пострадянські науковці, посилаючись на праці, які були написані ще за часів СРСР.

Для перекладу лексем з однієї мови на іншу прийнято застосовувати перекладацькі трансформації. Застосування різних мовних трансформацій – звичайна справа для перекладача, який вмів використовувати ресурси даних йому мов. Різні вчені по-своєму визначають значення терміна. Так, Квітко визначає термін як «слово чи словесний комплекс вступає в системні відношення з іншими словами й словесними комплексами та утворює разом з ними в кожному окремому випадку і в певний час замкнену систему (терміносистему), яка вирізняється високою інформативністю, однозначністю, точністю та експресивною нейтральністю» [9]. Також прийнято вважати термін, як «слово чи

словесний комплекс вступає в системні відношення з іншими словами й словесними комплексами та утворює разом з ними в кожному окремому випадку і в певний час замкнену систему (терміносистему), яка вирізняється високою інформативністю, однозначністю, точністю та експресивною нейтральністю». Ми дослідили визначення терміну «релігія» та «богослов'я» серед великої кількості досліджень на цю тему, та зупинилися на тих, які мають найбільшу популярність в християнських та богословських колах. Абдурахман Курт турецький доц. доктор наук теологічного факультету Улудагського університету визначає релігію за різними поглядами на неї. «Визначення, зроблені з точки зору реальної сутності та змісту релігії, такі як священне, трансцендентне, божественне та надприродне, називаються сутнісними визначеннями» [1]. До релігійної лексики відносяться терміни, які стосуються всіх релігійних течій і охоплюють такі поняття, як політеїзм, дуалізм, індуїзм, тощо. Важливим елементом дослідження християнсько-богословської терміносистеми вважаємо проблему систематизації та класифікації.

Існує два переклади Біблії, над якими ми власне і працюватимемо: османський (Kitab-ı Mukaddes), зроблений Алі Беєм з оригіналу та виданий Kitab-Mukaddes Şirketi, і сучасний турецький переклад, опублікований Kitab-ı Mukaddes спільно з Yeni Yaşam Şirketi. А от Євангелії, тобто Нового Заповіту є більше перекладів. Основні: чотири переклади турецькою та п'ятий, який називається ХАДІ (HADI) – Євангелія мовою народу (Halk Dilinde İncil). Стабільний розвиток друку Біблії турецькою мовою почався лише з заснуванням Біблійних товариств. Світове видавництво – Біблійне товариство, відоме як The Bible Society у світі, і як Kitab-ı Mukaddes Şirketi в Туреччині, було вперше зановане в Німеччині в 1712 році, а в Туреччині – в 1820 р. Переклад Біблії Алі Бея (Войцеха Бобовського) між 1662 і 1664 роками був основою турецьких видань, опублікованих на сьогоднішній день, і є найбільш правильним перекладом оригінальних текстів. Але у 2001 році до перекладу Алі Бея було внесено правки та видано «Новий переклад Біблії», з огляду на те, що після мовної реформи Ататюрка у 1932 році, виникла потреба в адаптації текстів відповідно до мови, якою почало говорити суспільство. У перекладі Алі Бея лексичний склад є дещо застарілим, або ісламізованим, що не є дивним, зважаючи на період, у якому він жив. Також Алі Бей структурував його розповідні речення в простому та розмовному стилі, тобто все ж намагався писати зрозуміло для народу в той час мовою. Якщо Алі-бея потрібно критикувати за його часте використання дуже старих слів, цю критику потрібно пом'якшити тим фактом, що Алі-бей використовував турецьку мову свого часу, як зазначено у своєму дослідженні Садіка Бея. Після мовної реформи в Турецькій Республіці до перекладу Алі Бея було внесено деякі

виправлення та спрощення. Новий Заповіт Священної Біблії був опублікований у 1933 році, а уся Біблія «Старий та Новий Заповіт» опубліковано латинським алфавітом у 1941 році. У цьому виданні немає передмови чи пояснення, а в кінці книги додано дві карти та блок-схему. Саме ця робота була багато разів перевидана Біблійним товариством і її продаж продовжується [6]. Щодо «Нового перекладу», то у 1970 році виникла потреба в більш сучасному перекладі. Новий Заповіт Біблії був завершений і опублікований у 1987 році, а вся Біблія – у 2001 році під назвою «Біблія (Новий Переклад)». Було відзначено, що ці роботи були ретельно виконані комітетом перекладу, який складався з перекладачів, коректорів, стилістів та експертів із споріднених мов, не відступаючи від природного вираження турецької мови та залишаючись вірним оригіналам івритом, арамейською та грецькою мовами [5].

Слова та поняття, які використовуються в турецьких перекладах Священної Біблії, виданих компанією Kitap-ı Mukaddes, постійно змінюються. Слова, використані в турецьких перекладах усієї Біблії та розділу Нового Заповіту (Біблії), відображають соціальні та культурні особливості періоду, коли вони були опубліковані. Тому слід підкреслити, який саме переклад взято за основу посилань на священну книгу християн, і слід знати, що оригінальний текст перекладів є перекладом Алі Уфкі Бея.

Список використаних джерел:

1. Abdurrahman Kurt Doç. Dr., U.Ü. İlahiyat Fakültesi. Sosyolojik Din Tanımları ve Dine Teolojik Bakış Sorunu. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 2008. № 17. С. 73–93.
2. Aksan D. Türklerde Sözlükçülük, Bugün Türkiye’de Sözlük XI. *Dilbilim Kurultayı Bildirileri*. 1997.
3. Emrah ÖZCAN. Sözlükbilim ve Sözlükçülük Terimlerinin Kullanımı Üzerine. *Yıldız Journal of Educational Research*. 2018. 13 с.
4. İmer K. Dilbilim Sözlüğü / İmer K., Kocaman A., Özsoy S. *Boğaziçi Üniversitesi Yayınları*. 2011.
5. Kutsal Kitap (Yeni Çeviri). İstanbul : Kitapı Mukaddes Şirketi-Yeni Yaşam Yayınları. 2001.
6. Privratsky, B. G. A History of Turkish Bible Translations. *Historical Notes and Suggestions for Further Research*. 2014. URL: <http://historyofturkishbible.wor-dpress.com>.
7. Turkish Bible Old Translation. İstanbul : Kitapı Mukaddes Şirketi-Yeni Yaşam Yayınları. 1941.
8. Vardar, B. Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü. *ABC Kitabevi*. 1998.
9. Квітко І. С. Термин в науковому документі. Львів : Вища школа, 1976. 128 с.